

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Dijital İletişimde Beden Dilinin Dönüşümü: Emoji Temelli Sözsüz İfade Biçimlerinin Kişilerarası İletişime Yansımaları

Transformation of Body Language in Digital Communication: Reflections of Emoji-Based Nonverbal Expression Forms on Interpersonal Communication

Hacer FİLİZ

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Bölümü, Denizli/Türkiye
hfiliz@pau.edu.tr
Orcid ID: 0000-0001-5591-7092

Öz: Günümüzde hızla gelişen dijital iletişim araçları beden dilinin kişilerarası iletişimdeki rolünü yeniden şekillendirmektedir. Artık birbirimizle sohbet ederken karşılıklı mimiklerimizi ve jestlerimizi görmek yerine emojiler ve metin mesajları aracılığıyla duygularımızı ifade etmekteyiz. Bu durum özellikle yüz yüze etkileşimin önemini vurgulayan kültürlerde insan ilişkilerinin doğasında dikkate değer değişikliklere yol açmaktadır. Dijital platformlarda beden dilinin eksikliği yanlış anlaşılmalara artırabilirken aynı zamanda iletişim becerilerimizde ve empati kurma yeteneğimizde de bir değişime neden olmaktadır. Bu çalışma ile dijital iletişim ortamlarında sözsüz iletişim unsurlarının nasıl yeniden üretildiği ve özellikle emojiler, GIF'ler gibi sembollerin geleneksel beden dili öğelerinin yerine nasıl geçtiği araştırma problemi olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede dijital iletişim araçlarında kullanılan sembollerin mimik, jest, duruş ve fiziksel temas gibi geleneksel beden dili unsurlarını ne ölçüde temsil ettiği analiz edilmektedir. Çalışma kapsamında, dijital ortamlarda en çok tercih edilen sembolik ifadelerin kullanım sıklığına ilişkin veriler incelenmiş ve bu veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde, yaygın olarak kullanılan emojilerin hangi beden dili unsurlarını temsil ettiğine odaklanılmış ve bu temsiller belirli iletişim temalarına göre sınıflandırılmıştır. Bu eksenle dijital iletişim ve geleneksel beden dili kavramları incelenmekte, aynı zamanda dijital iletişimin beden dili üzerindeki etkileri, dijital beden dili ve ifade biçimleri ortaya konmaktadır. Son olarak ise dijital iletişimin kişilerarası iletişim üzerindeki etkileri tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital iletişim, beden dili, kişilerarası iletişim, emojiler.

Abstract: Today's rapidly evolving digital communication tools are reshaping the role of body language in interpersonal communication. Instead of seeing facial expressions and gestures during conversations, we now express our emotions through emojis and text messages. This is leading to significant changes in the nature of human relationships, especially in cultures that emphasize the importance of face-to-face interaction. The lack of body language on digital platforms can increase misunderstandings and simultaneously lead to a shift in our communication skills and empathy. This study explores how nonverbal communication elements are reproduced in digital communication environments, and specifically how symbols like emojis and GIFs replace traditional body language elements. Within this framework, we analyze the extent to which symbols used in digital communication tools represent traditional body language elements such as facial expressions, gestures, posture, and physical contact. This study examines the frequency of use of the most frequently used symbolic expressions in digital environments and evaluates these data using thematic analysis. The analysis focuses on the body language elements represented by commonly used emojis, and these representations are categorized according to specific communication themes. In this context, the concepts of digital communication and

Geliş Tarihi:03.05.2024

Kabul Tarihi:28.07.2025

Yayın Tarihi:31.08.2025

Atıf: Filiz, H. (2025). Dijital iletişimde beden dilinin dönüşümü: emoji temelli sözsüz ifade biçimlerinin kişilerarası iletişime yansımaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 1006-1022. Doi: 10.33437/ksusbd.1477678

traditional body language are examined, and the effects of digital communication on body language, digital body language, and forms of expression are revealed. Finally, the effects of digital communication on interpersonal communication are discussed.

Keywords: Digital communication, body language, interpersonal communication, emojis.

GİRİŞ

İletişimi, zaman veya mekân içinde farklı noktalar arasında bilgi aktarımı olarak tanımlayabiliriz (Madhow, 2008: 1). Dijital iletişim ise, analog mesajın dijitalleştirilmesiyle başlar ve ister kablo üzerinden ister kablosuz olsun medya aracılığıyla dijital cihazlar kullanarak iletim sürecini takip eder (Mitra, 2016: 1). Dijital iletişim, bilgi veya verilerin elektronik cihazlar kullanılarak kodlandığı, iletilip alındığı ve depolandığı bir iletişim formudur. Bu süreç, genellikle internet veya diğer ağ teknolojileri aracılığıyla ve çeşitli dijital formatlarda- metin, ses, görüntü veya video- gerçekleşir. Dijital iletişim, e-postalardan sosyal medya etkileşimlerine web sitelerinden anlık mesajlaşma servislerine ve online konferans platformlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Dijital iletişim, kullanıcıların fiziksel sınırları aşarak hemen hemen dünyanın her yerinden anında iletişime geçmelerine olanak tanır. Bu iletişim biçimi mobil cihazlar, bilgisayarlar, tabletler ve diğer dijital teknolojiler aracılığıyla kolaylıkla gerçekleştirilebilir. İletişim içeriği dijital formatta oluşturulduğu ve iletilip alındığı için kolayca depolanabilir, arama yapılabilir, kopyalanabilir ve hızla yayılabilir. Bu özellikler, dijital iletişimi, modern dünyada bilgi paylaşımı ve sosyal etkileşim için güçlü ve etkili bir araç haline getirmektedir.

Kavramsal olarak "dijital" verilerin sayısal biçimde işlenmesi şeklinde tanımlanır ve bu durum teknolojik açıdan devrimsel bir nitelik taşır. Bu çerçevede, teknolojik evrim toplumsal ve kültürel dönüşümle birlikte ilerlemektedir (Kılınç, 2023: 79). Dijital iletişim, çağımızın temel taşlarından biri haline gelerek günlük yaşantımızın vazgeçilmez bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, internet üzerinden gerçekleşen her türlü etkileşimi ifade eder; e-postalardan sosyal medya platformlarına, anlık mesajlaşma uygulamalarından video konferanslara kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Bugünün perspektifinden değerlendirildiğinde, yazılı, sözlü ve görsel olarak iletişim kurulabilen bir ortam olan internet, bu kullanım çeşitliliğiyle orantılı biçimde geniş bir kullanım ağını da barındırmaktadır (Koçak, 2024: 107). Dolayısıyla internet kaynaklı bir iletişim biçimi olan dijital iletişim bilgi ve düşüncelerin elektronik cihazlar aracılığıyla paylaşılmasını mümkün kılarak fiziksel mesafeleri anlamını yitiren bir faktör haline getirmektedir. Bu iletişim biçimi, zaman ve mekân sınırlamalarını aşarak bireylerin ve kurumların dünyanın herhangi bir yerindeki kişilerle hızlı ve etkili bir şekilde bağlantı kurmalarına olanak tanımaktadır. Ancak dijital iletişimin artan kolaylığı ve erişilebilirliği beden dili ve yüz yüze etkileşimin zengin bağlamını sunma konusunda bazı sınırlılıklara da sahip olabilmektedir. Bu durum ise yanlış anlamaların ortaya çıkabileceği ve kişilerarası ilişkilerin niteliğinin değişebileceği bir iletişim ortamı oluşturur. Dijital iletişimin bu doğası modern toplumda sosyal dinamikleri, iş yapış biçimlerini ve hatta kişisel kimlik anlayışını da dönüştürmektedir.

Davranışsal kalıplara dayanan sözsüz iletişim biçimine beden dili denilir (Fast, 1970: 1). Beden dili iletişimi, insanların kelimeler olmadan duygularını, düşüncelerini ve niyetlerini ifade etme biçimlerinden biridir. Bu durum jestler, yüz ifadeleri, duruş ve diğer fiziksel davranışlar aracılığıyla gerçekleşir ve sözsüz iletişim olarak bilinmektedir. Beden dili, iletişimin en güçlü formlarından biri olup kişinin sözlü ifadelerini güçlendirebilir veya tamamen bağımsız mesajlar olarak iletebilir. Örneğin, bir kişinin kollarını kavuşturması kapalı bir duruş olarak yorumlanabilir ve defansif bir tutumu işaret edebilir ya da gülümseyen bir yüz genellikle dostane ve açık bir tavır olarak algılanabilir. Beden dili iletişimi, sosyal etkileşimlerde ve kişilerarası ilişkilerde merkezi bir rol oynar; karşılıklı anlayışı derinleştirir ve iletişimdeki duygusal tonu belirler. Etkili bir şekilde kullanıldığında, güven oluşturabilir ve empatik bağları güçlendirebilir, ancak yanlış yorumlandığında veya yanıltıcı olduğunda iletişimi bozabilir ve yanlış anlamalara sebep olabilir.

Kişilerarası iletişim, sadece iki kişi arasında değil, daha fazla sayıda kişi arasında da gerçekleştirilebilen etkileşimler olarak tanımlanabilir (Berger, 2014: 7-8). Bu bağlamda kişilerarası iletişim, iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen etkileşim sürecidir ve sözlü konuşmalar, beden dili, yüz ifadeleri, tonlama ve duruş gibi çok boyutlu unsurları içermektedir. Bu etkileşimler, bireylerin

birbirleriyle bilgi, duygu ve düşüncelerini paylaşmalarını sağlar ve sosyal bağlar kurmanın temelini oluşturur. Etkili kişilerarası iletişim, mesajın alıcı tarafından niyet edildiği şekilde doğru anlaşılmasını gerektirmektedir ve bu süreç güven, empati ve karşılıklı anlayışı derinleştirerek ilişkilerin sağlıklı ve anlamlı bir şekilde gelişmesine yardımcı olmaktadır. Yüz yüze etkileşimlerde, sözsüz sinyaller, söylenenlerin altını çizer, iletişimdeki ince nüansları ve alt metni zenginleştirir. İnsanlar bu karmaşık iletişim biçiminde karşılıklı olarak duygu durumlarını, niyetlerini ve tepkilerini ayarlarlar, bu da etkileşimin doğasını ve etkisini belirler. Dolayısıyla, kişilerarası iletişim sadece bilgi aktarımından daha fazlasını ifade etmektedir; aynı zamanda, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin, toplumdaki yerlerinin ve karşılıklı etkileşimlerinin kalitesini ve niteliğini belirlemektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında bu makale, dijital iletişimde kullanılan sembolik ifade biçimlerinin, sözsüz iletişimin yerini ne ölçüde alabildiğini ve bu dönüşümün kişilerarası ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Dijital beden dilinin, duygusal aktarım ve sosyal bağ kurma süreçlerine nasıl yansıdığını anlamaya çalışan araştırmada, Unicode ve Emojipedia gibi kaynaklardan elde edilen güncel kullanım verileri tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş, elde edilen bulgular ışığında dijital sözsüz iletişimin kapsamı ortaya konmuştur. Araştırma, dijital iletişimin yalnızca teknik bir kolaylık değil, aynı zamanda iletişim biçimlerinin içeriğini ve niteliğini dönüştüren bir sosyal değişken olduğunu varsaymakta ve bu dönüşümün kişilerarası iletişim boyutundaki yansımalarını irdelemektedir.

İLETİŞİMDE GELENEKSEL BEDEN DİLİ VE DİJİTALLEŞME

İletişimin özü bilgi alışverişidir. İnsan uygarlığının başlangıcından itibaren, düşünceleri, fikirleri ve mesajları paylaşmanın yollarını ve araçlarını bulmak için bitmek bilmeyen bir çaba içinde olunmuştur. Bu perspektiften bakıldığında dil, iletişim için ilk araç olmuştur ve zamanla daha etkili bir iletişim modu haline getirilmek için zenginleştirilmiştir. Yazılar ise kademeli olarak geliştirilmiş ve böylece yazılı mesajların veya belgelenmiş bilgilerin alışverişi mümkün hale gelmiştir. Bu durum, sadece uzak yerlere gönderilebilecek bilgilerin değil aynı zamanda gelecek nesiller için korunabilecek ve miras olarak bırakılabilecek bilgilerin alışverişini de mümkün kılmıştır. Etkili iletişim kurma yollarını bulma çabaları zamanla pek çok zaman testinden geçmiş iletişim tekniğinin de gelişmesine yol açmıştır (Kundu, 2010: 1). Dil alanında meydana gelen evrimler, özellikle internet ve sosyal medya platformları aracılığıyla büyük oranda görsellik ve hız faktörlerine odaklanmış haldedir. Bu bakış açısıyla incelendiğinde, emojiler ve kısaltmalar da daha önce söz edilen bu iki öğeden oldukça yararlanmışlardır (Sayar, 2018: 55).

Günümüzde ise içinde bulunduğumuz dijital çağ, iletişim tarzlarını fazlasıyla değiştirmiştir. İnternet ve mobil teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte iletişim de hızlı, sınırsız ve sürekli hale gelmiştir. Bu durumun bir getirisi olarak ise artık bireyler dünyanın herhangi bir yerinden bir başkası ile anında iletişim kurabilir hale gelmiştir. Bu hızlı değişim hem bireysel hem de toplumsal düzeyde iletişim biçimlerimizi etkilemiştir. Dijital platformlar ise her ne kadar yazılı metinler, çeşitli görseller ve videolar aracılığıyla hızlı ve etkili iletişim sağlasa da bu süreçte beden dilinin zenginliği ve nüansları büyük ölçüde kaybolmaktadır. Beden dili, bir bireyin hareketleri ve davranışları, bilinçaltı düşünceleri ve duygularını işaret eden bir belirti olarak değerlendirilebilir (James, 2013: 47). Ancak, dijital iletişimde bu tür ifadelerin eksikliği iletişimde derinlik ve kişisel bağ kurma yeteneğini azaltabilir.

Dijital iletişimin bu evrimi, özellikle genç nesiller arasında, yüz yüze etkileşimlerde azalmaya ve sosyal becerilerin farklı şekillerde gelişmesine de yol açmıştır. Oysa beden dili bireylerin gerçekte nasıl hissettiklerini bize göstermektedir (Navarro, 2024: 18). Dijital iletişim, insanların birbirleriyle daha az fiziksel etkileşimde bulunmalarına ve böylece beden dilini yorumlama ve kullanma becerilerinin azalmasına da neden olmaktadır. Fakat öte yandan, dijital iletişim, globalleşme ve çeşitliliği teşvik ederek farklı kültürler arasında köprüler kurmayı da kolaylaştırmıştır.

Dijital çağın getirdiği değişiklikler, iletişimde zaman ve mekân sınırlamalarını ortadan kaldırmıştır. Artık insanlar, coğrafi engeller olmaksızın gerçek zamanlı olarak iletişim kurabilmektedirler. Bu durum iş ve sosyal ilişkilerde yeni fırsatlar yaratırken, aynı zamanda insanların etkileşim biçimlerini de değiştirmiştir. Dijital araçlar yüz yüze etkileşimin yerini alarak insanların duygusal bağlarını ve sosyal becerilerini etkilemiştir. Özellikle sosyal medya platformları ve anlık mesajlaşma uygulamaları kısa ve hızlı iletişimi teşvik ederken, derin ve anlamlı diyalogların azalmasına neden olabilmektedirler. Oysa, beden dili sayesinde insanlar, duygularını, fikirlerini, arzularını,

gereksinimlerini ve iç dünyalarının derinliklerini diğer insanlarla paylaşırlar (Aydın, 2023: 36). Bu bağlamda, dijital iletişimin getirilerini değerlendirirken, yüz yüze etkileşimin ve beden dilinin insanlar arasında kurduğu derin bağların önemini unutmamak gerekmektedir.

Ayrıca, dijital iletişim insanların bilgiye erişim şeklini de değiştirmiştir. Bilgi artık hızlı ve kolayca erişilebilir hale gelmiştir. Fakat bu durum bilginin derinlemesine işlenmesini ve kritik düşünmeyi zorlaştırmıştır. Bu bağlamda dijital iletişimin söz konusu yüzeyselliği insanların birbirleriyle etkileşimlerine de yansiyabilir, böylece iletişimin kalitesini ve etkinliğini etkileyebilir.

Beden dilimiz, korku, öfke, üzüntü, nefret, sevinç, dikkat, ilgi, uykusuzluk, stres ve agresif tutumlar gibi belirgin duygusal durumları yansıtır. Ancak bu evrensel ifadelerin yanı sıra, kültürden kültüre değişen özgün davranış biçimleri de bulunmaktadır. Bu farklılıklar kaçınılmazdır çünkü her bireyin veya topluluğun olayları algılama ve değerlendirme şekilleri benzersizdir (Çalışkan vd., 2010: 64). Dijital çağ, kişisel ifade biçimlerini de değiştirmiştir. Sosyal medya ve bloglar gibi platformlar, kişisel deneyimlerin ve görüşlerin geniş kitlelere ulaştırılmasını sağlamaktadır. Bu durum, bireylerin kendilerini ifade etme şekillerini ve toplumun bu ifadeleri algılama biçimlerini etkilemektedir. Ancak, dijital iletişimde genellikle duygusal derinlik ve kişisel dokunuş eksik kalmaktadır. Bu durum özellikle empati ve anlayış geliştirmek için gerekli olan duygusal ve kişisel bağların kurulmasını zorlaştırmaktadır.

Ayrıca dijital çağda anonimlik ve uzaktan etkileşim, internet trolleri ve siber zorbalık gibi olumsuz davranış biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. İnsanların yüz yüze etkileşimde bulunmadıkları için çevrimiçi ortamlarda daha saldırgan ve düşüncesiz davranma eğilimi göstermeleri mümkün olmaktadır. Bu durum, dijital iletişimin insanlar arası ilişkiler üzerindeki etkisini daha da karmaşıktır.

Beden dili, bilgi aktarımında kullanılan kendimizi kasıtlı ya da kasıtsız hareketler, vücut dilimiz ve mimikler aracılığıyla ifade ettiğimiz bir sözsüz iletişim yöntemidir (Atahan, 2016: 1). Beden dili, insanların duygularını, düşüncelerini ve niyetlerini anlatmak için kullandıkları jestler, mimikler ve duruşlar gibi fiziksel ifadeleri içerir. Geleneksel iletişimde, beden dili sözsüz iletişimin ayrılmaz bir parçasıdır. İnsanlar sözlü ifadelerle beraber beden dilini de kullanarak iletişimlerinde daha zengin ve anlamlı mesajlar oluştururlar. Beden dili, söylenen sözlerin altında yatan duyguları, tutumları ve inançları yansıtarak, iletişimin derinliğini ve samimiyetini artırmaktadır.

Birçok araştırmacı, sözlü iletişimin temel olarak bilgi aktarımı için kullanıldığı konusunda hemfikirlerdir. Fakat beden dili yani sözsüz iletişim, kişilerarası tutumları müzakere etmek için ve bazı durumlarda sözlü mesajların yerine kullanılmak üzere tercih edilir. Beden dili; mimikler, jestler, vücut dili, göz teması gibi unsurları içerir ve kişinin hissettiği duyguları, düşünceleri ve niyetleri anlamada sıklıkla sözlü iletişimden daha güçlü olabilir. Örneğin, bir kişinin kollarını katlaması defansif bir tutum sergilediğini veya sık sık göz temasından kaçınması rahatsızlık hissettiğini gösterebilir. Bu tür sözsüz sinyaller, söylenen sözler kadar ve hatta bazen onlardan daha fazla bilgi verebilir (Pease, 1988: 1).

Geleneksel iletişimde, bir kişinin sözlü ifadeleriyle beden dilinin uyum içinde olması, iletişimin güvenilirliğini ve etkililiğini artırmaktadır. Ancak, dijital iletişim ortamında bu unsurların çoğu eksik kalmaktadır. Dijital ortamlarda insanlar genellikle yalnızca yazılı metin ve bazen görsellerle iletişim kurmaktadır. Bu durum ise beden dilinin zenginliğini ve ifade gücünü büyük ölçüde sınırlandırır. Bu durum, yanlış anlamalara ve iletişimin tam anlamıyla gerçekleşmemesine yol açabilmektedir.

Beden dilini kullanarak, insanlar kendi duygularını, fikirlerini, arzularını, gereksinimlerini ve iç dünyalarının zenginliğini diğer bireylerle paylaşmışlardır (Balaban, 2018: 104). Bu eksenden bakıldığında beden dili, iletişimdeki incelikleri ve duygusal tonları aktarmaktadır. Geleneksel iletişimde, bir kişinin ses tonu, göz teması, el hareketleri ve duruşu, sözlü mesajları güçlendirir. Bu ise iletişimin doğruluğunu ve anlaşılmasını iyileştiren önemli bir unsurdur. Ayrıca, beden dili, kişiler arası ilişkilerde güven ve empati oluşturmanın bir yolu olarak işlev görmektedir. Karşılıklı anlayışın ve duygusal bağın gelişmesine de yardımcı olmaktadır.

Ancak dijital iletişimde bu bedensel ipuçları genellikle eksiktir. Bu eksiklik özellikle duygusal yoğunluk gerektiren durumlarda, mesajların yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Dijital ortamda, insanlar sıklıkla kendi duygusal durumlarını açıkça ifade etmekte zorlanırlar ve bu da karşılıklı anlayışın

azalmasına yol açabilir. Bu durum, özellikle gençler arasında sosyal becerilerin ve empati yeteneğinin gelişimini etkileyebilir.

Geleneksel iletişimde, insanlar beden dilini doğal olarak kullanır ve bu durum iletişimin daha samimi ve etkili olmasını sağlar. Beden dili, sözlü iletişimin ötesinde, bireyler arasındaki ilişki dinamiklerini ve duygusal bağları pekiştirir. Örneğin, bir kişinin başkalarıyla olan etkileşiminde gösterdiği empati ve anlayış seviyesi, çoğunlukla onun beden dilinden anlaşılır.

Dijital iletişimde ise, bu tür duygusal ve sosyal ipuçları genellikle eksiktir. Örneğin, e-posta veya metin mesajları yoluyla iletişim kurarken, alıcılar gönderenin ses tonunu, yüz ifadesini veya vücut dilini göremediğinden, mesajın gerçek duygusal tonunu kaçırabilirler. Bu durum, özellikle hassas veya karmaşık konular söz konusu olduğunda, yanlış anlamalara ve iletişimsel çatışmalara yol açabilir.

Beden dili, kişilerarası iletişimin temel bir bileşeni olarak, tarih boyunca önemli bir rol oynamıştır. İlk insan topluluklarından bu yana, sözlü dilden önce insanlar duygularını, düşüncelerini ve niyetlerini iletmek için beden dillerini kullanıyordu. Tarihin erken dönemlerinde insanlar avlanma, topluluk içi etkileşimler ve düşmanlarına karşı stratejiler geliştirirken beden dilini etkili bir şekilde kullanıyorlardı.

Sözsüz iletişim, bireylerin jestleri ve sözsüz eylemleri ile doğrudan anlam yaratıldığı fikrine dayalıdır (Gürüz ve Eğinli, 2015: 127). Bu bağlamda beden dili, iletişimin sadece sözel olmadığını gösterir. Araştırmalar insanların iletişimde kullandıkları bilginin büyük bir kısmının sözsüz yollarla aktarıldığını ortaya koymuştur. Beden dili, bir kişinin sözleriyle uyumlu olduğunda iletişimin güvenilirliğini ve etkililiğini artırmaktadır. Bu durumun tersi mümkün olduğunda ise yani sözler ve beden dili arasında uyumsuzluk varsa, bu güvensizlik ve yanlışlığa da yol açabilmektedir.

Beden dili, insanlık tarihinin en eski iletişim biçimlerinden biridir. Tarih öncesi dönemlerde, insanlar tehlikeleri ve fırsatları anlatmak için beden dillerini kullanıyorlardı. Bu olgu özellikle yazılı dilin henüz gelişmediği dönemlerde hayatta kalma ve sosyal etkileşim için kritik bir araçtı. Beden dilinin kullanımı topluluk içi hiyerarşi ve liderlik gibi sosyal yapıların anlaşılmasında da önemliydi. Liderler, güç ve otoriteyi yansıtan beden dilleriyle grubun diğer üyeleri üzerinde etkili oluyorlardı.

Gündelik hayatımızda, kelimelere başvurmak yerine birçok jest ve yüz ifadesiyle iletişim kurarız. Bu tür simgesel ifadeler ve işaretler, beden dilimizin bir parçasını oluşturur (Schober, 2000: 155). Bu bağlamda beden dilinin temel unsurları jestler, mimikler ve duruştur. Jestler, eller ve kolların hareketleriyle iletişim kurma biçimidir. Örneğin, bir kişi heyecanlandığında ellerini sallayabilir veya önemli bir noktayı vurgulamak için el hareketleri kullanabilir. Mimikler ise, yüz ifadeleri aracılığıyla duyguları ifade etmektedir. Bir kişinin mutluluk, üzüntü, öfke veya şaşkınlık gibi duyguları, yüz ifadeleriyle kolayca anlaşılabilir.

Jestler, mimikler ve duruş, beden dilinin üç temel unsuru olup, iletişimin sözsüz yönünü oluşturur. Jestler, genellikle bilinçli olarak kullanılırken, mimikler çoğunlukla bilinçdışı olarak ortaya çıkar. İnsan yüzü çok sayıda kasla donatılmıştır ve bu kaslar duygusal durumları çok çeşitli yüz ifadeleriyle ifade eder. Örneğin, gözlerin genişlemesi şaşkınlığı, kaşların çatılması endişeyi ifade edebilir.

Duruş, bir kişinin vücut pozisyonu ve hareketleridir. Güvenli veya savunmasız duruşlar, bir kişinin kendine güven düzeyini ve o andaki duygusal durumunu yansıtabilir. Örneğin, dik bir duruş genellikle kendinden eminliği, eğilmiş bir duruş ise çekingenliği veya endişeyi gösterebilir. Duruş, bir kişinin fiziksel duruşu ve bu duruşun yarattığı izlenimle ilgilidir. Duruş, genellikle kişinin kendine olan güvenini, açıklığını veya savunmasızlığını yansıtır. Örneğin, açık kollar ve geniş bir duruş, açıklık ve kabul edilebilirliği, kolları kapatmak ve vücudu küçültmek ise savunmacılığı ve çekingenliği gösterebilir.

Beden dili, iletişimdeki bu unsurlarla bir kişinin sözlerinin ötesindeki duygusal tonları ve niyetleri açığa çıkarır. Bu durum özellikle yüz yüze etkileşimlerde iletişimin daha zengin ve anlamlı olmasını sağlamaktadır. Beden dili, insanların birbirlerini daha iyi anlamalarına ve empati kurmalarına yardımcı olur, bu durum ise sosyal bağları ve kişilerarası ilişkileri güçlendirmektedir. Aynı zamanda beden dili bu unsurlarla, iletişimin duygusal ve kişisel yönlerini de zenginleştirir. Jestler, mimikler ve duruş, kişiler arası iletişimde, söylenen sözlerin ötesine geçerek insanların birbirlerini daha derinden anlamalarını sağlamaktadır.

DİJİTAL İLETİŞİMİN BEDEN DİLİ ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

Dijital çağın en büyük paradokslarından biri, insanları birbirine bağlarken aynı zamanda fiziksel olarak ayırmasıdır. Ekranlar aracılığıyla gerçekleşen iletişim yüz yüze etkileşimlerdeki beden dilinin zenginliğini ve nüanslarını büyük ölçüde kaybeder. Video konferanslar ve dijital görüşmeler, jestler, mimikler ve duruş gibi beden dilinin tamamını aktarmada yetersiz kalabilir. Özellikle, ekranın kısıtlı görüş alanı, kişilerin beden dilinin tamamını görme imkanını sınırlamaktadır. Bu sınırlama iletişimde yanlış ve yanlış anlamalara yol açabilir. Ekran aracılığıyla, insanlar birbirlerinin jestlerini ve mimiklerini tam olarak göremeyebilir ya da yanlış yorumlayabilirler. Bu durum özellikle duygusal olarak yüksek veya karmaşık konuşmalar sırasında mesajların doğru bir şekilde iletilmemesine neden olabilmektedir.

Ekran karşısında iletişim beden dilinin bütüncül bir şekilde yorumlanmasını engellemektedir. Video konferanslar bile genellikle yalnızca yüz ve belki üst vücut görüntüsünü sunarlar, bu da vücut dili ve duruşun tamamını gözlemlemenin zorluğuna işaret eder. Ayrıca, ekranın statik doğası jestlerin ve mimiklerin gerçek zamanlı akışını sınırlar. Bu durum ise yanlışlara ve yanlış yorumlamalara neden olabilir. Bu durum, iletişimde derinlik ve kişisel bağ kurma yeteneğini azaltabilir. İnsanların en eski iletişim yöntemi beden dili olarak bilinmektedir. Araştırmalar, kişiler arası iletişimde sözcüklerin %10'unun etkili olduğunu, ses tonunun %30'u ve beden dilinin ise %60'ının iletişimde rol oynadığını göstermektedir (Çelikyay, 2022: 85).

Dijital iletişim özellikle metin tabanlı iletişimde, tonun ve vurgunun eksikliği nedeniyle yanlışlara açıktır. İroni veya şaka gibi ince duygusal nüanslar yazılı metinde kolayca yanlış anlaşılabilirler. Bu durum, özellikle çeşitli kültürel ve dil arka planlarından gelen insanlar arasındaki iletişimde anlaşmazlıklara ve yanlış anlamalara yol açabilmektedir.

Ekran karşısında iletişim, gerçek zamanlı, yüz yüze etkileşimlerin sağladığı beden dili bilgisinin çoğunu kaybeder. Örneğin, birinin el hareketleri veya ayak pozisyonları gibi vücut dilinin tamamını görmek genellikle mümkün değildir. Bu eksiklik, karşılıklı anlayışı ve empatiyi zorlaştırmaktadır. İnsanlar, beden dilinin tamamını göremedikleri için, karşı tarafın duygusal durumunu ve niyetlerini de tam olarak anlamakta zorlanabilirler. Ayrıca, dijital iletişimde, insanlar genellikle çoklu görevlerle meşgul olurlar. Bu durum da dikkatlerini böler ve iletişimdeki etkileşimin kalitesini düşürür. Yüz yüze etkileşimlerde kişiler birbirlerine tam dikkatlerini verirken dijital iletişimde bu nadiren gerçekleşir. Bu durum, iletişimin samimiyetini ve etkililiğini de azaltmaktadır.

Dijital iletişim araçlarının geniş çapta kullanılması, yeni kişilerarası iletişim kavramlarının doğmasına, kişilerarası iletişim şekillerinin çevrimiçi platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmesine ve yeni iletişim dinamiklerini ortaya çıkarmıştır. Bu durumda, gelişen yeni kişilerarası iletişim kavramları arasında dijital jest ve mimikler ile bireylerin fikirlerini ve hislerini aktarma yolları (emojiler, resimler ve videolar) bulunmaktadır (Kavut, 2022: 55 – 56). Bu bağlamda, dijital iletişim araçları, beden dilinin yerini alabilecek alternatif ifade biçimleri sunar. Örneğin, emojiler, GIF'ler ve diğer görsel unsurlar, duyguları ve tepkileri ifade etmek için kullanılır. Ancak, bu dijital ifadeler gerçek beden dilinin karmaşıklığını ve nüanslarını tam olarak yansıtamaz. Dijital iletişimde kişilerin gerçek duygusal durumları ve niyetleri daha zor anlaşılabilir hale gelir.

Ayrıca, dijital iletişim araçlarının sürekli kullanımı, özellikle gençler arasında, beden dilini okuma ve yorumlama becerilerini azaltabilir. Bu ise sosyal etkileşimlerde ve yüz yüze iletişimde zorluklara yol açabilir. Gençler ve yetişkinler, dijital iletişimden ayrıldıklarında gerçek dünyada insanlarla etkileşim kurma ve beden dillerini doğru bir şekilde yorumlama konusunda zorluk yaşayabilirler.

Dijital iletişimde özellikle anlık mesajlaşma programları kişilere yazılı mesajların yanı sıra resim, video, grafik, ses dosyası ve emoji gönderme olanağı sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, anlık mesajlaşma sayesinde insanlar hiçbir metin yazmadan bile bir diyalog ve iletişim içinde bulunabilmektedirler (Böyük, 2021: 45). Bu ekseninde bir değerlendirme yapıldığında dijital iletişim araçları, beden dilinin yerine geçen alternatifler sunsa da bu ifadeler genellikle yüzeyseldir ve gerçek beden dilinin derinliğini ve karmaşıklığını yansıtamaz. Emojiler ve GIF'ler geniş bir duygu yelpazesini basit ve standartlaştırılmış simgelerle ifade etmeye çalışır. Bu durum ise, iletişimin kişiselleşmesini ve duygusal zenginliğini sınırlamaktadır.

Sosyal medyada ve çevrimiçi platformlarda, insanlar duygularını ifade etmek için emoji ve benzeri simgeler kullanır. Bu simgeler, genelleştirilmiş ve basitleştirilmiş duygusal ifadeler sağlar, ancak gerçek insan duygularının karmaşıklığını ve derinliğini tam olarak yansıtamaz. Bu basitleştirme, özellikle karmaşık ve hassas konularda, iletişimin yetersiz kalmasına neden olabilir.

Dijital iletişim araçlarının yoğun kullanımı beden dilinin okunmasında ve yorumlanmasında bir beceri kaybına yol açabilir. Bu durum özellikle genç nesillerde sosyal becerilerin ve duygusal zekâ gelişiminin azalmasına neden olabilir. Uzun vadede bu beceri kaybı, yüz yüze etkileşimlerde yanlış anlamalara ve sosyal etkileşimlerde zorluklara yol açabilir.

DİJİTAL İLETİŞİMİN KİŞİLERARASI İLETİŞİM ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

İletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte kişilerarası iletişim de değişime uğramıştır. Kişilerarası iletişim, bireylerin empati ve etkili iletişim becerilerine sahip olarak diğer bireyler ve gruplarla sözlü veya sözsüz iletişim yollarıyla gerçekleştirdikleri bir iletişim becerisi olarak tanımlanmaktadır ve kişilerarası iletişimin temel iletişim becerileri arasında yer almaktadır. Başka bir ifadeyle, kişilerarası iletişim, etkili ve başarılı bir iletişim süreci açısından, diğerlerinin duygularını ve fikirlerini anlama ve onların duygularına ve fikirlerine duyarlı olma bakımından önem taşımaktadır (Kavut, 2022: 59).

Bu bağlamda dijital iletişim özellikle metin tabanlı ortamlarda yanlış anlamaların ve yanlış yorumlamaların yaygın olduğu bir alan oluşturabilir. Metin mesajları, e-postalar ve sosyal medya gönderileri iletişimin sözel olmayan yönlerini- ton, vücut dili, yüz ifadeleri- aktaramaz. Bu eksiklik, gönderilen mesajın gerçek duygusal tonunu veya niyetini yanıltıcı bir şekilde iletebilir. Örneğin mizah, metin tabanlı iletişimde kolayca yanlış anlaşılabilir ve yanlışlara yol açabilir.

Yanlış anlamalar, özellikle farklı kültürel veya dil arka planlarından gelen insanlar arasındaki iletişimde daha da karmaşık hale gelmektedir. Dijital iletişim bu farklılıkları yüz yüze etkileşim kadar etkili bir şekilde köprülemez, bu da bazen yanlış anlamalara ve iletişim engellerine yol açabilir.

Dijital iletişimde yanlış anlama riskleri, özellikle karmaşık veya duygusal konular söz konusu olduğunda artar. Metin mesajlarında ses tonu ve vurgu eksikliği, yazılanların yanlış yorumlanmasına sebep olabilir. Bu durum özellikle kişilerarası ilişkilerde yanlış anlaşılmalara ve çatışmalara yol açabilir. Örneğin, bir kişinin yazdığı bir şaka veya ironik bir yorum metinde doğru bir şekilde ifade edilemediğinde, alıcı tarafından ciddiye alınabilir ve olumsuz tepkilere neden olabilir. Ayrıca dijital iletişim, sözlü olmayan ipuçlarının eksikliği nedeniyle insanların birbirlerinin duygusal durumlarını tam olarak anlamalarını zorlaştırır. Bu durum, özellikle kişilerarası iletişimde empati ve anlayışın geliştirilmesini engelleyebilir ve ilişkilerin yüzeyselleşmesine yol açabilir.

Dijital iletişimdeki yanlış anlaşılma riskleri, sadece metnin doğru yorumlanmasıyla sınırlı değildir. Çevrimiçi etkileşimlerde, insanlar genellikle kendi duygularını ve düşüncelerini daha az dikkatli bir şekilde ifade ederler. Bu durum ise, özellikle sosyal medyada, insanların düşüncesizce yapılan yorumlar ve paylaşımlar yoluyla birbirlerini yanlış anlamalarına ve kırmalarına yol açabilir. Ayrıca dijital ortamda anonimlik hissi, bazı kişilerin daha saldırgan veya düşüncesiz davranmalarına neden olabilir. Bu durum ise kişilerarası iletişimde yanlış anlamaları ve çatışmaları körükleyebilir.

Kişilerarası İletişim, ideal olarak bir kişiden diğerine doğrudan, yüz yüze gerçekleşmeli ve hem sosyal rolleri hem de bireysel karakteristikleri yansıtmalıdır. Ancak, teknolojinin ilerlemesi ile birlikte iletişim şekillerimiz de evrim geçirmiştir. Teknolojik ilerlemeler ve bunların toplum üzerindeki etkileri ile kişilerarası iletişim anlayışımız değişmiştir. Yüz yüze gerçekleşmesi gerektiği düşünülen iletişim, teknolojinin gelişimiyle birlikte giderek daha az doğrudan hale gelmiştir. Zaman ve mekânın, iletişim için belirleyici olduğu fikri ise zamanla önemini yitirmiştir (Eren, 2018: 23).

Dijital iletişim, kişilerarası ilişkileri önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle internet, bireysel kimlikleri esnek hale getirip dijital ile gerçek arasındaki sınırı bulanıklaştırarak, kişilerarası iletişim araştırmaları için incelenmesi ve tartışılması gereken zengin kaynaklar sağlamaktadır (Nazlı ve Akşit, 2022: 363). Bu bağlamda, iletişim teknolojilerinin gelişimi, insanların birbirleriyle bağlantı kurma biçimini de etkilemiştir. Özellikle uzun mesafelerdeki ilişkiler dijital iletişim sayesinde sürdürülebilir

hale gelmiştir. Ancak bu sürekli bağlantı, bazen kişilerarası iletişimdeki yüz yüze etkileşimlerin derinliğini ve zenginliğini azaltabilir.

Günümüzde internetin yaygınlaşmasıyla birlikte iletişimde büyük bir değişim yaşanmaktadır. Artık insanlar istedikleri her an ve her yerde sözlü, sözsüz veya yazılı iletişim kurabilmektedirler. Bu durum, iletişim faaliyetinin bireyin kişisel rehberlikten bağımsız hale gelmesine olanak tanımaktadır (Savaş, 2023: 133 – 134). İnsanlar dijital platformlarda genellikle kendi düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşırlar, ancak bu paylaşımlar bazen yüzeysel ve bağlamdan yoksun olabilir.

Kişilerarası iletişim, bir ilişkiyi paylaşan iki kişi arasındaki etkileşimdir. Kişilerarası ilişkilerin temeli, iletilerin başarılı bir şekilde kodlandığı ve çözüldüğü mesajların gönderilmesi ve alınması sürecini kapsamaktadır (Berko vd., 2010: 17). Bu bağlamda günümüzde dijital iletişim, kişilerarası iletişimin yapısını ve kalitesini etkilemiştir. İnsanlar artık sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları aracılığıyla sürekli bağlantı halinde olabilirler, ancak bu sürekli bağlantı, derin ve anlamlı etkileşimlerin eksikliğine yol açabilir. Örneğin, insanlar dijital platformlarda birçok "arkadaş" veya "takipçi" edinebilirler, ancak bu bağlantılar gerçek dünyadaki yakın ilişkilerin yerini tam olarak alamaz.

Dijital iletişim ayrıca özellikle genç kullanıcılar arasında, sosyal becerilerin ve yüz yüze etkileşim becerilerinin gelişimini etkileyebilir. Sürekli ekran karşısında zaman geçirmek, gençlerin duygusal zekâ ve empati becerilerini geliştirmelerini zorlaştırabilir. Bu durum, onların gerçek dünya etkileşimlerinde sosyal ipuçlarını anlama ve uygun şekilde tepki verme becerilerini sınırlayabilir.

Kişilerarası iletişim hem gönderenin hem de alıcının birey olduğu, doğrudan yüz yüze yapılan bir iletişim türüdür (Taşdemir, 2017: 7). Bu eksenden değerlendirilecek olursa dijital iletişim, kişilerarası iletişimde duygusal bağların kalitesini de etkileyebilir. Dijital ortamda kurulan ilişkiler, çoğunlukla yüzeysel ve kısa vadeli olma eğilimindedir. Uzun süreli ve derin bağların gelişmesi için, yüz yüze etkileşimlerde olduğu gibi empati, güven ve derin anlayış gereklidir. Bu tür derin bağların dijital ortamda kurulması daha zordur. Ayrıca, dijital iletişim, bireylerin gerçek dünyadaki sosyal etkileşimlerden kaçınmasına ve izole bir yaşam tarzı benimsemesine neden olabilir. Bu durum, özellikle pandemi döneminde, insanların fiziksel olarak bir araya gelme imkanlarının sınırlı olduğu zamanlarda daha da belirginleşmiştir. Uzun vadede bu izolasyon, sosyal becerilerin ve kişilerarası iletişimin zayıflamasına yol açabilir.

Dijital iletişim özellikle sosyal medya yoluyla kurulan iletişim, insanların geniş ve çeşitli bir arkadaş çevresi edinmelerine olanak tanımakla birlikte, yüz yüze ilişkilerin kalitesini ve yakınlığını azaltmaktadır. Bu durum, grup ilişkileri ve iletişim kuramının modern çağa uygun olarak yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir (Güngör, 2019: 149).

Dijital iletişimin insan ilişkileri ve kişilerarası iletişim üzerindeki uzun vadeli etkileri, bireysel ve toplumsal düzeyde farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Özellikle genç nesiller, dijital iletişimin sunduğu geniş iletişim ağları içinde büyürken, bu ağların onların sosyal becerileri ve ilişki kurma şekilleri üzerinde derin etkileri olabilir. Bu eksende dijital iletişim, hem olumlu (geniş sosyal ağlar, farklı kültürlerle etkileşim) hem de olumsuz (yüz yüze etkileşim eksikliği, empati becerilerinde azalma) sonuçlar doğurabilir. Dijital dünyanın evrimi, aynı zamanda kişilerarası iletişim ve toplumsal dinamiklerin değişimini de beraberinde getirecektir. Örneğin, dijital platformlarda kurulan ilişkiler ve topluluklar, geleneksel topluluk yapılarını ve sosyal etkileşim biçimlerini değiştirebilir. Bu değişimler, gelecekteki toplumsal yapıların ve insan ilişkilerinin nasıl şekilleneceği konusunda önemli ipuçları sunar.

DİJİTAL BEDEN DİLİ VE İFADE BİÇİMLERİ

Dijital çağ, iletişim araçlarının evrimiyle birlikte, emojiler, GIF'ler ve diğer dijital ifadelerin yükselişine tanık olmuştur. Bu yeni iletişim biçimleri, yazılı metinlerin sınırlamalarını aşmak ve duygusal ifadeleri zenginleştirmek için geliştirilmiştir. Emojiler, özellikle insan yüzünün temel ifadelerini basit ve anlaşılır simgelerle temsil etmektedirler. Bu simgeler, metin tabanlı iletişimde tonun ve duygusal niyetin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Resim 1. Emojiler (Smartprix, 2024)

Aşağıdaki tabloda dijital iletişimde sıklıkla kullanılan bazı emojiler, beden dili kapsamında temsil ettikleri öğelerle birlikte sunulmuştur. Bu eşleştirme, dijital ortamlarda beden dilinin yerini nasıl sembolik ve görsel öğelerin aldığına dair bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 1. Emojilerin beden dili öğeleriyle eşleştirmesi

Beden Dili Öğesi	Emoji Örnekleri	Açıklama
Yüz İfadeleri	😊 😞 😡 😠 😊	Mutluluk, üzüntü, öfke, şaşkınlık, hayranlık gibi temel duyguları simgeler.
Jestler (El-Kol Hareketleri)	👋 🙌 🙏 🙄 🙅	Selamlama, coşku, alkış, uzlaşma, barış gibi niyet ve duyguları gösterir.
Beden Duruşu	🧘 🧘 🧘	Ayakta durma, diz çökme, meditasyon gibi duruş ve tutumları temsil eder.
Fiziksel Mesafe / Temas	👉 👈 🤝 🤗	Sarılma, yakınlık, öpüşme, duygusal bağları ve yakın teması ifade eder.
Dış Görünüş / Giyim	👗 👠 👔 👓 👒	Kıyafet ve dış görünüme dair simgeler; sosyal statü, cinsiyet ifadesi vb.
Bedensel Tepkiler / Durumlar	😓 🤔 🤔 🤔 🤔	Yorgunluk, hastalık, rahatsızlık gibi fiziksel durumlara dair göstergelerdir.

Resim 2. GIF'ler. (Ezgiakarr, 2024)

Tablo 2. GIF'lerin beden dili öğeleriyle eşleştirilmesi

Beden Dili Öğesi	GIF Örnekleri (Temsili)	Açıklama
Yüz İfadesi / Mimik	Gülümseyen ağız, şaşırılmış gözler, üzgün kaşlar	Temel duyguların yüz yoluyla ifadesi: mutluluk, şaşkınlık, üzüntü vb.
Göz Teması / Göz Hareketleri	Kayan gözler, göz kırpması, büyüyen gözler	Dikkat, ilgi, utanma, flört gibi iletişim sinyallerini temsil eder.
Ağız ve Dudak Hareketleri	Konuşan ağız, kahkaha atan ağız, dudak büzme	Konuşma niyeti, alay, memnuniyet ya da kızgınlık gibi durumları aktarır.
Baş ve Vücut Hareketleri	Kafasını sallayan baş, dönen kafa	Onay, reddetme, şaşırma gibi durumlar beden diliyle ifade edilir.

El / Kol Jestleri	Alkışlayan eller, selam veren el	Takdir, coşku, selamlama, destek gibi mesajlar sunar.
Aksesuar ve Nesne Kullanımı	Gözlük, şapka, hamburger vb.	Dış görünüş, mizah ya da sosyal grup aidiyetiyle ilgili sembolik anlatım.

Yukarıdaki tablodaki hareketli GIF'ler, klasik emojilerden farklı olarak zaman içinde değişen mikro ifadeleri ve jestleri içerdiğinden yüz yüze iletişimdeki dinamik beden dili unsurlarını daha başarılı bir şekilde yansıtabilmektedir.

Dijital teknolojinin günlük hayatın bir unsuru olarak evlerde ve iş alanlarında kullanılması gerçekte yeni bir toplumsal inkılap olarak kabul edilebilir. İnternete kolay ulaşım sayesinde günlük yaşantının birçok alışkanlığı kökten değişmiş, bilgiye ulaşımın hızlanmasıyla birlikte sosyal medya aracılığıyla eğlenme olanakları bulmak, hayatımızı kolaylaştırmanın yanı sıra çeşitlendirmiştir (Korkmaz, 2022: 25-26). Bu perspektiften bakılacak olursa, GIF'ler ve diğer hareketli görüntüler, metin mesajlarına dinamizm ve eğlence katmanın ötesinde, bazı beden dilinin unsurlarını da ifade etmeye yardımcı olurlar. Bu dijital ifadeler, jestlerin ve mimiklerin hareketli bir temsili olarak işlev göerek, mesajların daha zengin ve duygusal bir içerikle iletilmesine olanak tanır.

Emojiler ve GIF'ler, dijital iletişimin doğal bir parçası haline gelmiş ve modern iletişimde kendilerine özgü bir rol edinmişlerdir. Emojiler, basit bir gülümseme ya da göz kırpması gibi insan yüz ifadelerini temsil edebilirken, GIF'ler daha karmaşık duygusal durumları ve reaksiyonları hareketli görüntülerle ifade eder.

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, insanların hislerini ve düşüncelerini kelimelere dökmeden ifade etmelerine olanak tanıyan emojiler, iletişime yeni bir boyut kazandırmıştır. Çevrimiçi dünyada hızla yayılan ve sanki onlar olmadan iletiler eksik kalıyormuş gibi bir his uyandıran bu simgeler, yazışmalarda duyguların aktarılmasında kullanılan anlatım araçları haline gelmiştir (Çakar ve Bostacı, 2023: 224-225).

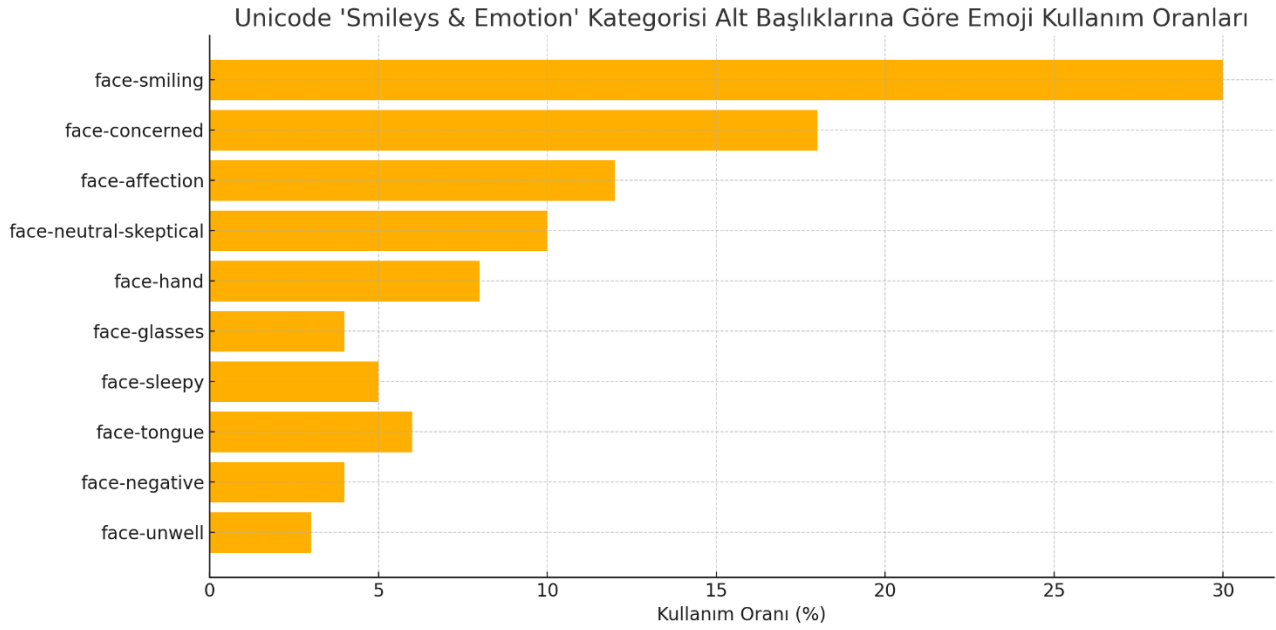
Bu ifadelerin popülerliği, özellikle genç nesiller arasında, dijital iletişimin gelişimini göstermektedir. Sosyal medya platformları ve anlık mesajlaşma uygulamaları, bu tür ifadelerin yaygın kullanımını teşvik eder. Ancak, emojilerin ve GIF'lerin kullanımı, bazen iletişimdeki ciddiyeti ve derinliği azaltabilir ve yanlış anlamalara yol açabilir. Özellikle resmi veya profesyonel iletişimde, bu dijital ifadelerin kullanımı uygun olmayabilir.

Emojilerin ve GIF'lerin yükselişi, dijital iletişimde duygusal ifadenin değişimini yansıtır. Bu ifadeler, özellikle genç kullanıcılar arasında, metin mesajlarına kişilik ve duygusal derinlik katma konusunda popülerdir. Emojiler, basit bir kalp veya üzgün bir yüz gibi, genel duygusal durumları ifade etmek için kullanılır. GIF'ler ise, popüler kültür referansları, mizahi unsurlar ve hareketli görüntülerle daha karmaşık duyguları ve tepkileri iletebilir. Bu dijital ifadeler, yazılı metnin sınırlılıklarını aşarak, iletişimi daha anlaşılır ve etkileşimli kılar. Ancak, emojiler ve GIF'ler yüz yüze etkileşimin sağladığı duygusal zenginlik ve ince ayrıntıları tam olarak yansıtamaz. Bu durum, özellikle karmaşık ve duygusal konularda iletişimi sınırlandırabilir ve yanlış anlamalara yol açabilir.

Ayrıca dijital ifadeler, gerçek beden dilinin yerini tam olarak alamaz. Gerçek insan etkileşiminde, jestler, mimikler ve duruş gibi beden dili unsurları, iletişimin çok daha zengin ve karmaşık bir parçasıdır. Dijital ifadeler bu karmaşıklığı ve duygusal derinliği çoğu zaman yansıtamayabilir. Bu nedenle dijital iletişim, yüz yüze etkileşimlerin sağladığı sosyal ve duygusal bağları tam olarak yerine getiremez. Dijital ifadeler, beden dilinin bazı unsurlarını simüle ederek, yazılı iletişime bir dereceye kadar duygusal ifade katma işlevi görür. Bununla birlikte, bu ifadelerin kullanımı, genellikle sınırlı ve basitleştirilmiş bir duygusal ifade yelpazesi sunar. Emojiler ve GIF'ler, genellikle belirli duygusal durumları veya sosyal tepkileri standartlaştırılmış bir şekilde temsil eder. Bu durum ise iletişimin özgünlüğünü ve kişisel ifadesini sınırlandırabilmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma, dijital iletişim ortamlarında kullanılan emojilerin beden dili öğelerini nasıl temsil ettiğini analiz etmeye yönelik olarak tasarlanmış nitel bir içerik analizi araştırmasıdır. Araştırmanın

Resim 3. Unicode 'smileys & emotion' kategorisi alt başlıklarına göre emoji kullanım oranları

Yukarıdaki grafik, Unicode'un "Smileys & Emotion" kategorisine ait alt başlıklardaki emoji kullanım oranlarını göstermektedir. Bu verilerle: Face-smiling (gülümseyen yüzler) en çok kullanılan alt kategori olarak %30'luk oranla başı çekmektedir. Face-concerned (üzüntü, endişe) %18'lik oranla ikinci sıradadır. Face-hand, jestleri içeren kombinasyonlar olarak %8'lik önemli bir alanı temsil etmektedir. Face-glasses, face-unwell ve face-negative gibi fiziksel ve sağlık temsilli kategoriler, toplam kullanımlar içinde daha az yer almaktadır. Bu veriler, dijital ortamda beden dili yerine geçen sembollerin büyük ölçüde duygu ve yüz temelli olduğunu, jestlerin sınırlı ama anlamlı, duruş ve temasın ise marjinal düzeyde temsil edildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Emojipedia'da (2024) en çok ziyaret edilen emojiğin tematik sınıflandırması

Emoji	Anlamı	Kategori	Beden Dili Temsili
❤️	Kırmızı Kalp	Duygusal / İfade	İçsel duygu (affection)
😭	Yüksek sesle ağlayan yüz	Yüz ifadesi / Mimik	Yoğun üzüntü
🔥	Ateş	İfade / Trend	Vurgu / Coşku
✅	Onay işareti	Jest / Sembol	Kabul, onay
✨	Parıltılar	Estetik / Duygu etkisi	Heyecan, olumlu vurgu
👐	Kalp eller	Jest + Duygu	Sevgi, jest (eller)
😄	Sevinç gözyaşları	Yüz ifadesi / Mimik	Kahkaha
★	Yıldız	Estetik / Vurgu	Takdir, öne çıkarma
👤	Kafatası	Yüz ifadesi (negatif)	Mizahi ölüm, mecazi anlam
😊	Gülümseyen yüz	Yüz ifadesi	Nazik gülümseme
👁️	Gözler	Jest / İlgi	Dikkat, göz teması
🙏	Ellerini katlamış kişi	Jest / Dua	Teşekkür, rica
💔	Kırık kalp	Duygusal ifade	Ayrılık, kalp kırıklığı
👉	Sarılan insanlar	Fiziksel temas	Yakınlık, bağ
👉	Başparmak yukarı	Jest	Onay, destek
👋	Selamlayan yüz	Jest + mimik	Saygı, selamlaşma

👉	Beyaz kalp	Nötr / Sade sevgi	Temiz duygular
✓	Onay işareti	Sembol / Jest	Kabul
👉👉	Açık ten rengi kalp eller	Jest + Temsili çeşitlilik	Duygusal + kültürel varyant
⚠️	Uyarı işareti	Uyarı / dikkat	Risk, önlem
👉	Eriyen yüz	Yüz ifadesi (meta)	Utanma, rahatsızlık
👉	Pembe kalp	Duygusal ifade	Romantik sevgi
👉	Solmuş çiçek	Sembol	Hüzün, yas
👉	Sağ işaret parmağı	Jest	Gösterme, yönlendirme

Duygulara dair emoji (❤️, 😊, 🤔, 🙄, 🙅) en çok ziyaret edilenler arasındadır. Bu durum dijital ortamda sözsüz iletişimin duygusal yönünün baskın olduğunu göstermektedir. Jestler (👉, 🙄, 🙅, 🙆) gözle görülür biçimde ilgi görmekte, bu da fiziksel beden hareketlerinin dijitalde sembolik olarak sürdürüldüğünü göstermektedir. Mimik ve yüz ifadelerinin (😊, 😊, 🙄, 😊) yüksek etkileşimde olması ise dijital mimik aktarımının duygusal tonlamayı kontrol etme işlevini doğrulamaktadır.

Emojipedia (2024) ise kullanıcıları arasında en çok ziyaret edilen 10 emojiyi ve bunların anlamlarını popülerlik sırasına göre göstermektedir. Buna göre en çok ilgiyi çeken emojiğin duygularını ifade etme sürecinde yüz ifadelerine dayalı emojiğin öncelikli tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle beden diliyle güçlü biçimde iletilen kahkaha, sevinç ve mizah gibi duyguların dijital ortama aktarımı çoğunlukla bu tip semboller aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ancak bu tür imgelerin, duygunun bağlamsal yoğunluğunu her zaman tam olarak karşılayamadığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

iPhoneCanada 2021 yılında yayımlanan güncel verilere göre, dijital ortamlarda en çok kullanılan emoji, "😊 Sevinç Gözyaşlarıyla Yüz" emojiğidir. Bu sembol, dünya çapındaki emoji kullanımının %5'inden fazlasını tek başına oluşturmaktadır. Bu veri, dijital iletişimde bireylerin duygularını ifade etme sürecinde yüz ifadelerine dayalı emojiğin öncelikli tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle beden diliyle güçlü biçimde iletilen kahkaha, sevinç ve mizah gibi duyguların dijital ortama aktarımı çoğunlukla bu tip semboller aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ancak bu tür imgelerin, duygunun bağlamsal yoğunluğunu her zaman tam olarak karşılayamadığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

MacRumors tarafından aktarılan verilere göre, 2021 yılında en çok kullanılan ilk on emoji arasında sadece yüz ifadeleri değil; kırmızı kalp (❤️), başparmak yukarı (👉) ve gözyaşlarını tutan yüz (🙄) gibi çeşitli semboller de yer almaktadır. Bu çeşitlilik, dijital beden dili araçlarının sadece duygusal mimikleri değil, aynı zamanda jestleri ve duygusal alt tonları da kapsayan geniş bir yelpazeye sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, bu görsel ifadeler geleneksel sözsüz iletişimin çok boyutlu yapısına kıyasla daha yüzeysel ve bağlama bağımlı kalmaktadır. Bu durum, dijital ortamda beden dili yerine geçen sembollerin sınırlı temsil kapasitesini düşündürmektedir.

The Guardian'da 2018 yılında yayımlanan habere göre, teknoloji firmaları arasındaki emoji tasarımlarındaki farklılıklar, sözsüz iletişimin dijital ortamlarda da platforma özgü bir çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle silah emojiğinin gerçek tabanca yerine su tabancasıyla değiştirilmesi gibi görsel dönüşümler, emojiğin kültürel ve etik hassasiyetlere göre yeniden şekillendirildiğini göstermektedir. Bu tür sembolik müdahaleler, dijital beden dili öğelerinin sadece duyguları değil, aynı zamanda toplumsal normları da temsil ettiğini göstermekte ve bu bağlamda sözsüz iletişimin dijital temsiline yeni boyutlar kazandırmaktadır.

Mental Floss tarafından 2016 yılında yayımlanan içerikte, aynı emojiğin farklı cihazlarda (örneğin Apple, Samsung, Google) farklı görsellerle temsil edilmesinin, dijital iletişimde ciddi anlam karmaşalarına neden olabileceği vurgulanmaktadır. Örneğin "😊" gibi bir emoji, bir cihazda flörtöz bir anlam taşıırken başka bir cihazda alaycı bir yüz olarak yorumlanabilir. Bu durum, beden dilinin evrensel okunabilirliğine karşılık, dijital sözsüz iletişimde yorumun teknolojiye bağımlı olduğunu göstermektedir. Böylece dijital beden dili, bağlama ve platforma göre farklılaşan bir anlatım yapısına bürünmektedir.

Medium platformunda 2025 yılında yayımlanan teknik makalede, emojilerin dijital sistemlerde Unicode üzerinden tanımlanması ve bu tanımların her cihazda farklı görsellerle eşleştirilmesi anlatılmaktadır. Bu teknik yapı, dijital beden dilinin arkasındaki altyapının sabit değil, oldukça değişken ve yoruma açık olduğunu ortaya koymaktadır. Emojilerin kodlama sistemleriyle birlikte işlenmesi, onların yalnızca görsel değil, aynı zamanda dijital birer yazı karakteri olduğunu da göstermektedir. Bu durum, beden dili gibi doğrudan ve bağlamsal iletişim unsurlarının, dijital ortama aktarılırken ne kadar mekanikleştiğini ve standarttan uzaklaştığını vurgulamaktadır.

SONUÇ

Günümüzde teknolojinin hızla ilerlemesi ile birlikte dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması kişisel iletişimde beden dilinin rolünü değiştirmektedir. Eskiden yüz yüze sohbetlerde anlamın büyük bir kısmını taşıyan mimikler, jestler ve duruşlar, yerini giderek emojilere ve metin mesajlarına bırakılmaktadırlar. Bu değişim insanların birbirleriyle bağlantı kurma ve duygusal içerikleri paylaşma biçimlerini temelden etkilemekle birlikte özellikle beden dilinin ve yüz yüze etkileşimin kültürel olarak vurgulandığı toplumlarda daha da fazla hissedilmektedir. Dijital platformların bu eksikliği, yanlış anlaşılmalara ve iletişimde yanlışların artmasına yol açabilirken, insanların empati kurma ve duygusal bağlarını güçlendirme yeteneklerinde de önemli değişikliklere neden olmaktadır.

Dijital iletişim, insan etkileşimlerinde beden dilinin zengin ve nüanslı ifade biçimlerini önemli ölçüde sınırlar. Metin mesajları ve e-postalar gibi dijital ortamlar, yüz ifadelerini, jestleri ve diğer sözsüz ipuçlarını aktarmada yetersiz kalır, bu da iletişimin duygusal derinliğinin kaybolmasına yol açabilir. Kullanıcıların gerçek duygusal tepkileri, dijital iletişimde basit emojiler veya kısa ifadelerle indirgenirken bu ifadelerin gerçek beden dilinin yerini tam olarak alamaması, yanlış anlaşılmalara ve yüzeysel iletişimin artmasına neden olabilmektedir. Bu durum, özellikle empati ve güven gibi kişilerarası bağların temelini oluşturan faktörlerin iletişimde etkin bir şekilde yansıtılmasını engelleyebilmektedir.

Bu çalışma, dijital çağın iletişim biçimlerini nasıl değiştirdiğini ve özellikle beden dilinin dijital ortamlarda nasıl temsil edildiğini anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Dijital iletişimde beden dili öğelerinin yerini büyük ölçüde emojiler, GIF'ler ve dijital simgeler almış durumdadır. Ancak yapılan içerik analizleri, bu sembollerin sözsüz iletişimin zenginliğini tam anlamıyla karşılamadığını ortaya koymuştur.

Unicode ve Emojipedia'dan elde edilen verilere göre, dijital ortamda en çok kullanılan emojiler ağırlıklı olarak yüz ifadelerine dayalı duygusal simgelerdir (örn. 😊, 😍, ❤️). Unicode'un 2021 verilerine göre kullanılan emojilerin yaklaşık %92'si yalnızca yüz ifadelerine dayanmaktadır. Jestler %5, diğer beden dili öğeleri ise yalnızca %1'lik bir alanı kaplamaktadır. Bu dağılım, dijital iletişimde duygusal tonlamanın ön planda olduğunu, ancak beden duruşu, fiziksel temas ve dış görünüş gibi diğer sözsüz öğelerin temsilinde ciddi bir yetersizlik olduğunu göstermektedir.

Öte yandan Emojipedia verileri, kullanıcıların en çok ilgi gösterdiği emoji anlamlarının da bu dağılımla örtüşüğünü göstermektedir. En çok ziyaret edilen emojiler arasında ❤️, 😊, 🙄, 😍, 🤩 gibi semboller yer almakta; bu da dijital iletişimde duygusal yoğunluk ve empati ihtiyacının baskınlığını doğrulamaktadır. Ancak bu sembollerin çoğu, beden dili açısından yalnızca tek bir boyutu temsil etmektedir. Gerçekte ise bu imgelerin taşıyabileceği anlam sınırlı kalmaktadır.

Araştırmanın tematik analiz süreciyle belirlenen 5 ana kategori (yüz ifadeleri, el jestleri, fiziksel temas, beden duruşu, dış görünüş) açısından yapılan sınıflandırmada yalnızca yüz mimikleri baskın yer tutarken, diğer tüm kategoriler marjinal temsillere sahiptir. Özellikle beden duruşu (🙄), temas (🙄, 🙄) gibi semboller çok nadir kullanılmakta ve çoğu zaman anlamları net biçimde iletilmemektedir. Grafiklerde de görüldüğü üzere, popülerliğe göre sıralanan emojiler içinde bu öğeler neredeyse hiç üst sıralarda yer almamaktadır. Bu durum, dijital iletişimin duygusal ve ilişkisel boyutlarında bazı zayıflıklara yol açmaktadır. Empati kurma, duyguları tam olarak aktarma ve yüz yüze iletişimdeki doğal tepkileri yansıma kapasitesi sınırlanmakta, yanlış anlaşılmalara daha sık yaşanmakta, yüzeysel etkileşimler yaygınlaşmaktadır. Ayrıca, dijital iletişim araçlarının özellikle gençler arasında yaygın kullanımı, sosyal becerilerin zayıflamasına, bedensel ifade biçimlerinin gelişmemesine ve yüz yüze etkileşimin azalmasına neden olabilmektedir.

iPhoneCanada (2021) verilerine göre, dijital iletişimde en çok kullanılan emoji “😊 Sevinç Gözyaşlarıyla Yüz” olmuştur ve bu tek sembol, tüm emoji kullanımının %5’inden fazlasını oluşturmaktadır. Bu durum, dijital ortamlarda kullanıcıların duygu ifade etme biçimlerinde mimik temelli emojiye büyük ölçüde başvurduğunu göstermektedir. Dijital platformlarda yüz yüze iletişimin yerini alan bu görseller doğrudan beden diliyle örtüşen bir boyuta sahiptir; ancak bağlamdan bağımsız kullanıldığında duygusal derinliği sınırlı biçimde aktarabilmektedir. MacRumors (2021) verileri ise bu yüz ifadelerinin yanı sıra jestleri temsil eden sembollerin (örn. 🙄, 🤔) ve duygusal simgelerin (örn. ❤️, 🍷) de sıkça kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu çeşitlilik dijital iletişimin sembolik ifadesini zenginleştiriyor gibi görünse de, beden dilinin çok yönlü ve dinamik yapısına kıyasla oldukça sınırlı kalmaktadır. Çünkü bu semboller, sabit anlamlar taşıyan ikonlar olarak duygunun bağlamsal tonunu aktaramamaktadır.

The Guardian (2018) verilerine göre, emojiğin zaman içinde kültürel ve politik hassasiyetler doğrultusunda görsel olarak dönüştürülmesi dijital sözsüz iletişimin yalnızca bireysel değil toplumsal normlarla da şekillendiğini göstermektedir. Özellikle gerçek silah emojiğinin bir su tabancasıyla değiştirilmesi sembollerin iletişim dışında ideolojik yük taşıyabileceğini de ortaya koymaktadır. Bu durum, beden dili temsillerinin dijital ortamda yalnızca duygu değil aynı zamanda değer iletimi aracı hâline geldiğine işaret etmektedir. Ancak bu simgelerin her cihazda farklı görünmesi, iletişimin evrensel bir anlam taşımasını zorlaştırmaktadır. Mental Floss (2016) bu noktada, aynı emojiğinin farklı cihazlarda bambaşka biçimlerde yorumlanabileceğini, bunun da kullanıcılar arasında anlam sapmalarına yol açabileceğini vurgulamaktadır. Örneğin “😊” emojiğisi, bir cihazda flörtöz bir ifadeyle, diğerinde küçümseyici veya alaycı bir yüz olarak algılanabilir. Bu teknik farklar, beden dilinin evrensel okunabilirliğine karşılık dijital simgelerin oldukça bağlama ve platforma bağımlı olduğunu göstermektedir.

Son olarak, Medium (2022) üzerinden ulaşılan içerikte emojiğinin teknik altyapısına dair önemli bilgiler yer almaktadır. Emojiğiler, Unicode sistemi üzerinden evrensel olarak tanımlanmakta; ancak bu kodlar farklı cihazlarda farklı grafiklerle karşılık bulmaktadır. Bu durum beden dili gibi doğal ve spontane gelişen bir iletişim biçiminin, dijital ortama aktarılırken yazılım altyapısına bağımlı hâle gelerek anlamdan uzaklaşabileceğini göstermektedir. Yani dijital beden dili, sadece görsel değil aynı zamanda sistemsel kısıtlamalarla da şekillenmektedir.

Sonuç olarak, dijital iletişimde beden dilinin yerini alma amacıyla kullanılan simgeler (emojiğiler, GIF’ler), duygusal aktarımda önemli bir işlev görse de, beden dilinin çok boyutlu yapısını yeterince temsil edememektedir. Yüz ifadeleri, dijital sözsüz iletişimin ana taşıyıcısı konumundadır; ancak jestler, duruşlar ve fiziksel temas gibi beden dili öğeleri dijital ortamda büyük ölçüde eksik kalmaktadır. Bu durum, iletişimin duygusal derinliği ve kişilerarası bağları olumsuz etkileyebilir. Dijital platformlarda sözsüz iletişimin daha etkili olabilmesi için, görsel sembol sistemlerinin çeşitlendirilmesi beden temsiline daha fazla yer verilmesi ve kullanıcıların bu sembollerini bilinçli ve bağlama uygun şekilde kullanmaları önemli olabilmektedir.

KAYNAKÇA

Atahan, S. (2016). *Beden Dili ABC’si*. Bilim Teknik Yayınevi.

Aydın, Y. (2023). *Beden Dili ve Hitabet*. AZ Kitap.

Balaban, G. (2018). *Etkileyici Beden Dili*. Eftalya Kitap.

Berger, C. R. (Ed.). (2014). *Interpersonal Communication*. Walter de Gruyter GmbH.

Berko, R. , Aitken, J. E. Ve Wolvin A. (2010). *ICOMM: Interpersonal Concepts and Competencies: Foundations of Interpersonal Communication*. Rowman & Littlefield Publishers.

Çakar, İ., ve Bostancı, M. (2023). DİJİTAL BEDEN DİLİ: Uluslararası Öğrencilerin Emojiğileri Anlamlandırması, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 11(1), 223-248. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1199106>

- Çalışkan, N. , Karadağ, E. Ve Çalışkan, F. (2010). Eğitim, İletişim ve Öğretmenin Beden Dili. Kök Yayıncılık.
- Çelikyay, M. (2022). Güçlü İletişimin Sırları Diksiyon Beden Dili ve Hitabet. Pozitif Yayınevi.
- Eğinli, A.T. (Ed.). (2022). Kişilerarası İlişkiler: Özellikleri-Süreçleri-Teorileri. Cem Yayınevi.
- Eğinli, S. ve Tunçay E. (Ed). (2023). Dijital İletişim. Nobel Bilimsel.
- Emojipedia. (2024, Eylül) <https://emojipedia.org/stats>
- Ezgiakarr (2024, Mart 23). <https://ezgiakarr.medium.com/giphy-ile-markanıza-özel-instagram-hikaye-gifleri-olusturun-a50a4395fb0f>
- Fast, J. (1970). Body Language. Simon and Schuster.
- FastCompany. (2019, Ekim 24). <https://www.fastcompany.com/90421227/according-to-unicode-this-is-the-emoji-we-use-the-most>
- Genel, M. G. (Ed.). (2018). İletişim Çağında Dijital Kültür. Eğitim Yayınevi.
- Güngör, N. (2019). Dijital Çağın İnsanı, İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 6(13), 143-151.
- Gürüz, D. Ve Temel Eğinli, A. (2015). Kişilerarası İletişim: Bilgiler-Etkiler-Engeller. Nobel Yayın.
- İphonecanada. (2021, Aralık 2). <https://www.iphoneincanada.ca/2021/12/02/the-worlds-most-used-emojis-in-2021-revealed-its-a-tearjerker/#:~:text=%E2%80%98Face%20with%20tears%20of%20joy%E2%80%99,of%20all%20u> ses
- James, J. (2013). Beden Dili Olumlu İmaj Oluşturma. Alfa Basım Yayım
- Kavut, S. (2022). Interpersonal Communication And Impression Management In Digital Environments: An Examination On Tiktok, Erciyes İletişim Dergisi, (3): 57-73. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1137716>
- Kılınç, M. (2023). Dijital Çağda Kültürel Miras İletişimi. Kriter Yayınevi.
- Koçak, D. (2024). Dijital Habitus Siber Kültür ve Toplumsal Yaşam. Nobel Bilimsel
- Korkmaz, D. (2022). Postmodern Çağda Z Kuşağının Dijital Okuryazarlık Sorunu. Nobel Bilimsel
- Kundu, S. (2010). Analog and Digital Communications. Pearson.
- Macrumors. (2021, Aralık 2). <https://www.macrumors.com/2021/12/02/most-popular-emoji-2021/#:~:text=The%20%F0%9F%98%82%20emoji%20accounts%20for,%E2%9D%A4%EF%B8%8F>
- Madhow, U. (2008). Fundamentals of Digital Communication. Cambridge University Press.
- Medium. (2025, Mayıs 10). <https://medium.com/@tahmidbintaslimrafi/how-emojis-work-under-the-hood-cdb0d08f3e4b>
- Mentalfloss. (2016, Ocak 15). <https://www.mentalfloss.com/article/70879/9-emojis-look-completely-different-other-phones#:~:text=Emojis%20are%20a%20great%20boon,Galaxy%20S5>
- Mitra, A. D. (2016). Digital Communications. Vikas Publishing House.
- Navarro, J. (2024). Beden Dili Sözlüğü. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım. Çev., Emrah Akçay
- Pease, A. (1988). Body Language: How To Read Others' Thoughts By Their Gestures. Sheldon Press.
- Schober, O. (2000). Beden Dili (Davranış Anahtarı). Arion Yayınevi. Çev., Süeda Özbent

Silsüpür, Ö. (E.d). (2022). Dijital İletişim Fırsatlar ve Tehditler. Eğitim Yayınevi.

Smartprix (2024, Mart 23). <https://www.smartprix.com/bytes/a-guide-to-emojis-types-of-emojis-what-do-they-mean-how-to-use-them/>

Taşdemir, E. (2017). Kişilerarası İletişim. Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Temel, M. Ve Koçak, Ö. F. (Ed.). (2021). Dijital Çağda İletişim, Kültür ve Medya I. Çizgi Kitapevi.

The Guardian. (2018, Nisan 25). <https://www.theguardian.com/technology/2018/apr/25/google-gun-emoji-switch-water-pistol-android-update-apple>

Ulağlı, S. (Ed.). (2018). Kişilerarası İletişim: Güncel Yaklaşımlar ve Kuramsal Temeller. Motto Yayınları.

Unicode Consortium. (2021). <https://home.unicode.org/emoji/emoji-frequency/>